

RESPECT

2 get
=
give

Docentenhandleiding voor de behandeling
van de thema's identiteit, discriminatie en
homoseksualiteit in het vmbo

speciaal voor jongeren die respect
eisen maar nog niet altijd geven

empowerment lifestyle services

Respect

Identiteit

Discriminatie

Verantwoordelijkheid

COLOFON

Koppers, Bas; Bijsterveldt, Marc van; Dankmeijer, Peter

Respect, 2get=2give. Docentenhandleiding voor de behandeling van de thema's identiteit, discriminatie en homoseksualiteit in het vmbo. Speciaal voor jongeren die respect eisen maar nog niet altijd geven.

Koppers, Bas / Amsterdam: Empowerment Lifestyle Services

Eerste druk, 2009

Gratis te downloaden van: <http://www.empower-ls.com/downloads>

Geachte docent(e),

Homoseksualiteit speelt in iedere gemeenschap. Niet alleen binnen autochtone, maar ook binnen allochtone groepen. Vaak wordt er niet over gesproken of in negatieve zin. Maar wat weten jongeren, jongerenbegeleiders of docenten er eigenlijk van? Wat is homoseksualiteit? Hoe kunnen we er voor zorgen dat er positiever mee wordt omgegaan?

In deze handleiding werken we twee opties uit. Allereerst een directe variant die het thema homoseksualiteit expliciet als insteek heeft. Deze is geschikt voor jongeren die vooroordelen hebben tegen homoseksualiteit maar geen bezwaar tegen het expliciet bespreken ervan.

De andere, meer indirecte variant is uitgebreider uitgewerkt, geeft meer informatie en is meer geschikt voor groepen waarin het onderwerp homoseksualiteit te beladen is om aan het begin van de les of als apart thema aan de orde te stellen. Deze is geschikt voor jongeren die homoseksualiteit te schandelijk vinden om in een groep te bespreken. We denken dan bijvoorbeeld aan eerste generatie migranten of jongeren die zich plaatsen in een orthodox islamitische of christelijke achtergrond, voor wie dit soort thema's taboe is.

De directe variant is door Empowerment Lifestyle Services uitgetest op een vmbo-school in Amsterdam. De tweede variant van de lesopzet die in dit boekje is beschreven, is geïnspireerd door een methode van COC Leiden. De vrijwilligers die daar voorlichting over homoseksualiteit gaven, merkten dat zij op 'zwarte' scholen niet binnenkwamen of weinig effect bereikten. De jongeren snapten niet waarom de vrijwilligers openlijk wilden praten over zoiets schandelijks als (homo)seksualiteit en zagen coming-out verhalen als 'homoreclame'. COC Leiden ontwikkelde een nieuwe methode waarin de les begint met de ervaringen van de leerlingen zelf met respect en identiteit. Hoe heb je respect voor jezelf en voor anderen? Wil jij jezelf zijn, respecteer dan ook dat anderen zichzelf mogen zijn, dat is de boodschap. Homoseksualiteit komt pas aan de orde nadat de leerlingen het met die boodschap eens zijn. Daardoor krijgt respect voor homoseksuelen een plaats in het bredere kader van respect voor iedereen.

Identiteit is een belangrijk begrip in de methode. Dat geldt voor jongeren met homoseksuele gevoelens. Daar is een overeenkomst te vinden met jongeren die zelf in een minderheidspositie zitten, bijvoorbeeld omdat ze een (gedeeltelijke) identiteit hebben die hoort bij het land van herkomst en een (gedeeltelijke) identiteit van Nederland, het land waar ze nu wonen. Om daar zinvol over te spreken, is het belangrijk om te weten hoe de persoonlijke identiteit van de deelnemers is opgebouwd. Hieruit blijkt dat iedereen een eigen - en dus unieke of 'afwijkende' - identiteit heeft. Hoe gaan jongeren daarmee om in een groep? Wordt groepsidentiteit door vmbo-jongeren niet soms verward met groepsdruk (respect hebben is dat anderen vinden dat je hoog op de sociale ladder staat)?

Voor docenten is het behandelen van de thema's identiteit en respect erg interessant. Als docent heb je dagelijks te maken met de zelfontwikkeling van leerlingen, de onderlinge strijd om identiteit neer te zetten, respect te verwerven en de groepsdruk in deze processen. Deze persoonlijke groei is de kern van burgerschap en het goed begeleiden ervan is de belangrijkste pedagogische opdracht van het onderwijs. Tegenwoordig is de docent echter niet meer de enige 'autoriteit'. Voor een deel staat de docent ook als medeburger in het strijdperk van identiteiten, meningen en uiteenlopende oordelen over wat 'respect' is. Tijdens lessen over controversiële kwesties en identiteit kunnen de emoties soms hoog oplopen, ook bij de docent. De professionaliteit van het docentschap is dan om zowel de eigen emoties als die van de leerlingen te kunnen plaatsen en hanteren; de regie in handen te houden en de lijn van uw les door te trekken.

Wij wensen u daarmee veel succes!

Empowerment Lifestyle Services

docentenhandleiding

RESPECT 2get=2give

Algemene inleiding

Het thema 'respect' is voor jongeren vaak erg belangrijk. Het duidt op een gevoel waar zij behoefte aan hebben, maar voor de meeste jongeren is het moeilijk uit te leggen wat respect precies is. In deze handleiding geven we concrete instructies voor een programma inclusief gedetailleerde suggesties op het niveau van werkvormen. In onderstaand schema geven we een samenvattend overzicht hoe de thematiek in deze methode behandeld wordt.

Respect	Identiteit	Discriminatie	Verantwoordelijkheid
- Wat is respect? Hoe verdien of verlies je respect?- Wat betekent respect voor jou?- Voor wie heb je geen respect en waarom niet?	- Wat is mijn identiteit? Uit welke onderdelen bestaat mijn identiteit?- Hoe denken anderen over die onderdelen?- Wat gebeurt er als je alleen benaderd wordt op één van deze onderdelen?- Wat zijn vooroordelen?- Waarom hebben mensen vooroordelen?- Is het hebben van vooroordelen normaal?	- Heb je zelf ervaring met vooroordelen of discriminatie?- Wat doet discriminatie met je, voel je je minder, ben je boos of laat het je koud?- Doe je bepaalde dingen anders uit angst voor discriminatie?- Doe je bepaalde dingen anders omdat je gediscrimineerd wordt?- Discrimineer je zelf?	- Kan er iets gedaan worden tegen discriminatie?- Zo ja wat kan men doen?- Welke rol speel jezelf in discriminatie?- Wat kun jij doen tegen discriminatie?- Wat kan de school doen tegen discriminatie?

In deze lessen vatten we het begrip discriminatie breed op als sociale uitsluiting en onwenselijke omgangsvormen. Het is van belang te beseffen dat het begrip discriminatie formeel alleen betrekking heeft op ongelijke behandeling en in juridische zin nog beperkter moet worden opgevat. Zie hiervoor de informatieve bijlagen.

Als conclusie van de behandeling van het thema respect komt in het ideale geval het volgende naar voren:

- Respect krijg je als je het een ander geeft.
- Discriminatie is dat je geen respect kunt opbrengen voor een ander.

Als u de hele methode heeft doorlopen, kunt u met de leerlingen de volgende conclusies trekken:

- Iedere identiteit is uniek, zelfs wanneer je tot een bepaalde groep behoort.
- Homoseksualiteit is een onderdeel van iemands identiteit. Het is er naast allerlei andere kenmerken waarvoor je misschien wel respect kunt opbrengen. Wijs je iemand af voor dat ene onderdeel? Of respecteer je hem of haar als mens?

Het is ook mogelijk elementen uit de directe en indirecte varianten te combineren. Daarbij dient u wel op te letten dat de vier elementen: respect, vooroordelen, discriminatie en verantwoordelijkheid aan de orde komen.

Directe variant

'Ben je homo? be yourself!'

Thema: respect

Tijdsduur: 90 minuten		Nodig: bord, krijt, diverse materialen
Doelen Kennis De jongeren kunnen uitleggen wat respect is. De jongeren weten dat homoseksualiteit een onderdeel kan zijn van iemands identiteit. Houding De jongeren hebben een positieve houding tegenover mensen die 'anders' zijn. Vaardigheden Leerlingen kunnen zich respectvol opstellen ten aanzien van personen die een andere norm hanteert.		Verwachte reacties leerlingen: De leerlingen laten merken dat iedereen respect verdient en moet geven.
Vooraf (deze stap is optioneel)	Plak van tevoren op verschillende plekken in de school de sticker 'Ja homo, ja hetero'. Dat geeft aanleiding tot gesprekken met leerlingen. Thematische posters kunnen ook prima werken. Of stapeltjes van de folder 'respect-2love, kun jij verliefd worden op wie je wilt?'	Haak in op reacties van leerlingen.

Tijd	Stap	Actie	Suggesties voor de bespreking
0:00	Zakelijke informatie	Haak in op de belangstelling van leerlingen voor de vraag: hoe komt het dat iemand homo gevoelens heeft?	Leg uit dat homoseksuele gevoelens aangeboren zijn. Teken bijvoorbeeld de hersenen op het bord en leg uit hoe aantrekkingskracht werkt. Het heeft ook gewoon met hormonen te maken.
0:10	Respect	Maak de stap naar respect. Geef de kaders aan waarbinnen de leerlingen kunnen nadenken en met elkaar kunnen discussiëren. Wees tamelijk directief: hier gaan we het over hebben. Zo voorkomt u dat de discussie alle kanten op schiet	Vragen voor de discussie: Respect is een belangrijk onderdeel van vriendschap. - Wat zou jij doen als jouw beste vriend zegt dat hij homo is? - Zou je zijn vriend willen blijven? Waarom wel of niet? - Wat zou je hem willen vragen? - Wat zou je doen als hij wordt gediscrimineerd? Seksuele gevoelens en voorkeuren zijn een onderdeel van ieders identiteit. Respect voor elkaar gaat samen op met respect voor jezelf. De stelregel is: je gunt jezelf een leuk leven, dus gun je dat de ander ook.
0:40	Identiteit	Behandel het thema identiteit als onderdeel van ieders persoonlijke leefwereld. Laat leerlingen de verschillende identiteiten uit hun internetprofiel op een lijstje zetten of in een cirkeldiagram opschrijven. Wat vinden leerlingen belangrijk dat zij op internet van zichzelf laten zien. Voor een uitgebreidere beschrijving zie werkvorm 2 in de indirecte variant)	Thema's voor het gesprek: Identiteit is opgebouwd uit verschillende facetten. Ieder mens kiest zijn of haar eigen identiteit. Maar ook de omgeving spreekt daarin een woordje mee: de mensen om je heen wijzen jou bepaalde eigenschappen toe, en geven jou een 'identiteit'. En soms legt je omgeving heel andere accenten dan je zelf zou doen. Op zich is dat niet goed of fout. In alle contacten die je met anderen hebt, zijn jouw identiteit en die van die anderen steeds in beweging. De ene keer zal een aspect van een identiteit meer op de voorgrond staan dan in een andere situatie. Een mens is dus nooit één aspect, en iemand identiteit is ook altijd meer dan alleen dat ene aspect. Iedereen is net zo kleurrijk als hij of zij zelf wil zijn. Je identiteit bestaat ook altijd uit verschillende aspecten.
0:75	Afronding	Nabespreking aan de hand van de kaart 'Herken de hetero'. Geef uiteindelijk als klas een cijfer: hoe	Hoofdconclusies van het klassengesprek: - Respect krijg je als je het zelf ook geeft. - Discriminatie is dat je geen respect toont voor een ander.
0:90		Hoe homovriendelijk is de school?	Conclusie: ben je homo: be yourself!

Indirecte variant

Respect, discriminatie, identiteit, homoseksualiteit

De indirecte variant van deze methode begint met een algemene introductie rond de thema's respect, discriminatie en identiteit. Van daaruit ontstaat op een 'natuurlijker' manier een gesprek over het specifieke thema homoseksualiteit. Voor groepen waarin een directe introductie van dit laatste thema misschien te beladen is, is deze variant waarschijnlijk beter geschikt. De ervaring leert dat jongeren door de grote betrokkenheid tijdens het algemene deel ook in het specifieke deel actief meedoen aan de discussie over homoseksualiteit. Deze methode is uitgebreider beschreven en geeft meer informatie over de invulling van de lessen.

Algemene doelen

- 1 Jongeren kunnen vertellen dat ze medeverantwoordelijk zijn voor een omgeving waarin mensen anders kunnen zijn (kennis).
- 2 Jongeren willen meewerken aan een open en ondersteunende omgeving (houding).
- 3 Jongeren voelen zich in staat om mee te werken aan een respectvolle omgeving (eigen-effectiviteit).
- 4 Jongeren zijn in staat discriminatie te herkennen (vaardigheid).
- 5 Jongeren zijn in staat in te grijpen in een discriminerende situatie (vaardigheid).
- 6 Jongeren nemen minder sociale afstand tot homoseksuele medeleerlingen (vaardigheid).

Werkvorm 1

Klassengesprek over 'respect'

Thema: respect

Tijdsduur: 35 minuten

Nodig: bord, krijt

Doelen werkvorm 1

Kennis:

- De jongeren kunnen uitleggen wat respect is.
- De jongeren kunnen uitleggen wat vooroordelen zijn.
- Jongeren kunnen positieve en negatieve aspecten van vooroordelen benoemen.
- De jongeren kunnen kenmerken van discriminatie benoemen.
- De jongeren kunnen vertellen welke aspecten bijdragen aan een veilige omgeving.
- De jongeren kunnen uitleggen dat vooroordelen tot discriminatie kunnen leiden.

Houding:

- De jongeren voelen zich medeverantwoordelijk voor het stoppen van discriminatie.

Vaardigheden

- De jongeren kunnen reflecteren op hun eigen houding ten aanzien van vooroordelen en discriminatie.
- Jongeren kunnen hun gedrag zo aanpassen dat anderen dat als respectvol ervaren.
- Leerlingen kunnen zich respectvol opstellen ten aanzien van personen die een andere norm hanteert.

Verwachte reacties leerlingen:

- De leerlingen laten merken dat iedereen respect verdient en moet geven.

Tijd	Stap	Actie	Suggesties voor de bespreking
0:00	Respect	Respect is een kreet die iedereen nogal makkelijk gebruikt. Maar wat betekent het eigenlijk? Daarover praten we nu met elkaar in de klas. Let op: voor leerlingen is de vraag hoe je respect kunt verliezen makkelijker te beantwoorden dan hoe je het kunt verdienen.	Vragen voor de discussie: 1 Wat is 'respect' eigenlijk? 2 Wat betekent respect voor jou? 3 Hoe kun je respect krijgen of verdienen? 4 Hoe kun je respect verliezen? 5 Voor wie heb je geen respect? 6 Respect afdwingen met vuisten is dat respect of angst?
0:10	Vooroordelen	Mensen hebben vaak heel makkelijk een mening over ander, zonder dat ze die ander kennen. Wie zo naar een ander kijkt, gaat uit van vooroordelen.	Vragen voor de discussie: 1 Wat zijn 'vooroordelen'? (Vooroordelen zijn meningen die niet op feiten zijn gebaseerd. Als je uitgaat van vooroordelen, scheid je mensen in een bepaalde groep over één kam.) 2 Waarom hebben mensen vooroordelen? (Het is 'gemakkelijk' om vooroordelen te hebben. Het maakt de wereld overzichtelijk.)
0:15	Discriminatie	Als mensen negatief over de groep waar jij bij hoort denken, kunnen ze soms ook vervelend naar je doen. Bijvoorbeeld je buiten de groep sluiten of je discrimineren.	Vragen voor de discussie: Wat is discriminatie? (Mensen anders behandelen, uitsluiten of pesten soms veel ergere dingen, omdat ze wegens geslacht, ras, religie of seksuele voorkeur 'anders' zijn.) Ook uitsluiting/discriminatie vanwege haardracht, de sport die iemand doet of niet passen binnen een kledingcode kunnen we discriminatie noemen. Noem eens een paar redenen waarom mensen anderen soms discrimineren? (Geloof, afkomst, huidskleur, uiterlijk, arm zijn of juist rijk, handicap, leeftijd, seksuele voorkeur, sekse/geslacht, etc.) Wat doen mensen als ze een ander discrimineren? (Een ander negeren of uitsluiten uit de groep, flauwe grapjes maken, pesten, uitschelden, lichamelijk geweld gebruiken.)

Tijd	Stap	Actie	Suggesties voor de bespreking
0:20	Verantwoordelijkheid	Verdieping van het thema	Vragen voor de discussie: 1 Waarom denk je dat mensen discrimineren? 2 Kunnen vooroordelen discriminatie veroorzaken? 3 Wat doet discriminatie met jezelf, voel je je minder, ben je boos of laat het je koud? 4 Doe je vanwege discriminatie niet mee met activiteiten die je graag zou willen doen? 5 Doe je bepaalde dingen anders vanwege discriminatie of omdat je daar bang voor bent? 6 Kun je iets doen tegen discrimineren, zo ja wat?
0:30	Afronding	Nabespreking	Hoofdconclusies van het klassengesprek:
0:35			- Respect krijg je als je het zelf ook geeft. - Discriminatie is dat je geen respect toont voor een ander.

Werkvorm 2

Een profiel op internet

Thema: Identiteit en omgeving

Tijdsduur: 25 minuten

Nodig: papier en teken- en schrijfmateriaal, werkblad identiteitstoren (bijlage)

Doelen werkvorm 2

Kennis:

- De jongeren kunnen uitleggen dat je identiteit bestaat uit veel verschillende onderdelen.
- De jongeren kunnen uitleggen dat de omgeving sommige onderdelen soms belangrijker maakt dan ze voor jezelf zijn.
- De jongeren kunnen uitleggen dat veel onderdelen van je identiteit niet zo maar een kwestie van eigen keuze zijn. Sommige zijn aangeboren, andere heb je meegekregen van thuis.

Houding

- Jongeren zijn bereid met respect anderen vragen te stellen over onderdelen van iemands identiteit.

Verwachte reactie van leerlingen:

- Er komt waarschijnlijk een discussie op gang over grenzen aan het uiten van je identiteit. Sommige van die grenzen zijn afhankelijk van religie, afkomst, cultuur et cetera.

Tijd	Stap	Actie	Suggesties voor de bespreking
0:00	Aanmaken 'profiel', als vorm van identiteit		Voor veel jongeren is internet een belangrijke plek om anderen te ontmoeten. Je kletst er met vrienden en vriendinnen, maar je doet er ook nieuwe contacten op. Om te laten zien wie je bent, kun je op allerlei sites een profiel aanmaken. De meeste mensen hebben wel een profiel op één of meer plekken op internet. Denk maar aan Hyves, Maroc.nl of Facebook. Als je contact maakt via internet, zoek je mensen die jou aanspreken: een meisje dat dezelfde hobby heeft, een jongen die van dezelfde muziek houdt. En misschien ook wel iemand om mee te daten, of zelfs om later mee te trouwen. Als je op zoek gaat naar contact, let je op bepaalde dingen als leeftijd, geslacht, hobby's en wat voor type persoon iemand is. Het profiel van iemand vertelt jou daar al heel veel over.
			Met je eigen profiel verleid je andere mensen om contact met jou te zoeken. Je laat zien wat je leuk vindt, waar je goed in bent, en je zoekt natuurlijk de mooiste foto's van jezelf uit. Met je profiel geef een stukje van je identiteit bloot. Het leuke is dat je alle vrijheid hebt om je eigen keuzes te maken. Op internet kun je kiezen wat je van je identiteit laat zien.
			Voor deze opdracht heb je het volgende nodig: Eén internetprofiel van jezelf (heb je meerdere profielen? Kies er dan één uit).
		Geef alle leerlingen een kopie van het werkblad 'identiteitstoren'. Laat de oefening doen zonder dat de leerlingen elkaars blad bekijken.	Met dit profiel doe je het volgende: Schrijf van jouw profiel de vijf belangrijkste zaken op die iets met jouw identiteit te maken hebben. Wat zijn jouw persoonlijke kenmerken? Hoe sta je in het sociale leven? Wat is voor jou belangrijk in de omgang met anderen. Vervolgens maak je van deze vijf zaken een top 5. Wat volgens jou het belangrijkste is, komt op nummer 1. Nummer 5 is het minst belangrijk van jouw lijstje. Als je klaar bent hang je het lijstje (met je naam erbij) aan de muur.
0:07	Bekijken	Laat de jongeren bekijken wat er is ingevuld.	Bekijk alle papieren nu. Let goed op wat je opvalt!

Tijd	Stap	Actie	Suggesties voor de bespreking
0:12	Bespreken	Bespreek de resultaten. Let op: laat bij vraag 9 eerst zelf komen met voorbeelden waar voor hen de grens ligt.	Vragen voor de discussie: Nabespreking in de groep: 1 Was het moeilijk de volgorde van 1-5 te bepalen? 2 Waarom is dat moeilijk? 3 Wat valt op? (Bijvoorbeeld dat ze verschillend zijn. Of: er zit een homo in de klas!) 4 Waarom heb je een bepaalde eigenschap bovenaan gezet? 5 Waarom heb je een bepaalde eigenschap onderaan gezet? 6 Hoe zijn deze eigenschappen tot stand gekomen (is iets aangeleerd, een persoonlijke keuze, aangeboren?) 7 Als je naar het lijstje kijkt, tot welke groep behoort dan? Geef eens een naam voor die groep? (voorbeelden: Nederlander, Marokkaan, moslim, hetero, jongere, allochtoon, rijk, modern, Europeaan, et cetera) 8 Kan iemand met een andere identiteit toch tot jouw groep behoren? 9 Kun je respect opbrengen voor iemand als een van de onderdelen van zijn of haar identiteit je niet aanstaat? 10 Waar ligt voor jou de grens? ('religieus', 'flierefluter', 'levensgenieter', 'homo', 'grote versierder', 'idealist', 'carrièrejager', 'jongensgek?'). Conclusies van het gesprek: Identiteit is opgebouwd uit verschillende facetten. Ieder mens kiest zijn of haar eigen identiteit. Maar ook de omgeving spreekt daarin een woordje mee: de mensen om je heen wijzen jou bepaalde eigenschappen toe, en geven jou een 'identiteit'. En soms legt je omgeving heel andere accenten dan je zelf zou doen. Op zich is dat niet goed of fout. In alle contacten die je met anderen hebt, zijn jouw identiteit en die van die anderen steeds in beweging. De ene keer zal een aspect van een identiteit meer op de voorgrond staan dan in een andere situatie. Een mens is dus nooit één aspect, en iemand identiteit is ook altijd meer dan alleen dat ene aspect. Iedereen is net zo kleurrijk als hij of zij zelf wil zijn. Je identiteit bestaat ook altijd uit verschillende aspecten.
0:25			

Werkvorm 3

Groepsdruk homoseksualiteit

Thema: homoseksualiteit

Tijdsduur: 45 minuten	Nodig: schema 'Verschillen en overeenkomsten'
Doelen werkvorm 3 Kennis: - Leerlingen kunnen uitleggen wat aspecten zijn van homoseksualiteit. - Leerlingen kunnen verschillen tussen verschillende gronden van discriminatie aangeven. - Jongeren kunnen vertellen hoe er bij hen op school over homoseksualiteit gepraat wordt. - Jongeren weten dat groepsdruk een rol speelt in discriminatie. Houding: - Jongeren zeggen bereid te zijn op te komen voor minderheden. - De jongeren hebben een positiever beeld van homoseksualiteit. Vaardigheden - Jongeren zijn in staat (vermeende) groepsdruk te weerstaan (eventueel te oefenen met een wat 'veiliger' thema, bijvoorbeeld roken of drinken). - De jongeren zijn in staat medeleerlingen aan te spreken op (homo)discriminerend gedrag (bijvoorbeeld te oefenen met een rollenspel). - De jongeren zijn in staat een homoseksuele medeleerling te betrekken in de groepsprocessen (bijvoorbeeld te oefenen met een rollenspel).	Verwachte reactie van leerlingen: - De klas komt tot de conclusie dat het slecht is een ander te discrimineren op basis van (voor)oordelen over bepaalde aspecten van iemands identiteit.

Tijd	Stap	Actie	Suggesties voor de bespreking
0:00	Introductie	Maak de overgang van identiteit in brede zin naar homoseksuele oriëntatie.	Kun je de diverse onderdelen van je identiteit tonen? Mag je laten zien dat je Marokkaan bent? Mag je laten merken dat je moslim of christen bent? Mag je ook laten zien dat je homo of lesbisch bent? Vragen voor de discussie: - Kennen jullie homo's (mannen en vrouwen) in je eigen omgeving? - Kun je homo's herkennen? Zo ja, waaraan dan? - Hoeveel procent van de Nederlandse bevolking is homo- of biseksueel? (Dit is naar schatting 8 procent.) - Hoeveel procent van de Nederlandse bevolking is afkomstig uit een niet westers land? (Dit is ongeveer 10 procent.) Zoals jullie zien, is de groep homoseksuelen in Nederland bijna even groot als de groep mensen van niet-westerse afkomst. Wat is het belangrijkste verschil? De ene groep is duidelijk zichtbaar en de andere groep voor een groot gedeelte niet. Maakt dat eigenlijk wat uit?
0:05	Keuze om het te vertellen	Introduceer het verschil tussen 'gevoel' en 'ervoor uitkomen'. Probeer de leerlingen inzicht te geven in de bewuste keuzes die iemand met homoseksuele gevoelens moet maken. Gebruik eventueel het schema 'Verschillen en overeenkomsten' (aan eind van deze werkvormbeschrijving)	Is homoseksualiteit een keuze? Op zich niet, want je hebt homoseksuele gevoelens of niet. Net als veel mensen heteroseksuele gevoelens hebben, zonder daarvoor te 'kiezen'. Het is wél een persoonlijke keuze of én hoe je andere mensen iets laat merken van je gevoelens. Sommige mensen houden hun homoseksuele gevoelens strikt verborgen. Anderen vertellen het alleen hun beste vrienden. Weer anderen vinden het niets bijzonders en wat hen betreft mag iedereen het weten. Vragen voor de discussie: - Maakt het verschil of je als pakweg 15-jarige jongen of meisje homo bent of dat je een donkere huidskleur hebt? - Wat is dan het verschil? - Waarom zwijgen homoseksuele jongeren (bijvoorbeeld op school) over hun homo-gevoelens, terwijl andere leerlingen duidelijk hun heteroseksuele gevoelens laten zien? Als er scheldwoorden als 'homo' of 'flikker' gebruikt worden, ook al zijn ze niet direct aan jou gericht, dan bedenk je wel twee keer om te vertellen dat je homo bent.

Tijd	Stap	Actie	Suggesties voor de bespreking
0:15	Introductie casus	U bespreekt in de groep een aantal fictieve situaties, die bedoeld zijn om de leerlingen uiteindelijk te laten beseffen wat het effect van groepsdruk kan zijn. De oefening geeft ze inzicht in het feit dat je directe omgeving en eventuele groepsdruk mede bepalend kunnen zijn om wel of niet te vertellen of je homoseksuele gevoelens hebt.	Introductie bespreking verzonnen situaties: Jongens hebben het onder elkaar altijd over de leuke meisjes. De meisjes hebben het met elkaar natuurlijk ook altijd over de jongens. Maar hebben jongens het onder elkaar er wel eens over dat ze een andere jongen leuk vinden? En hebben meisjes het er wel eens over dat ze een ander meisje leuk vinden? Zo nee, hoe komt dat, denk je? We gaan nu een oefening doen, waarin we verzonnen situaties bespreken. Wat zou jij doen in die situaties?
0:17	Discussie casus	Let er tijdens het klas-sengesprek op dat leerlingen niet naar specifieke personen gaan wijzen. Als leerlingen toch naar iemand wijzen, kunt u ingrijpen door te zeggen dat dit nou net het gedrag is waar je het met elkaar over hebt!	Stel dat je op iemand van jouw eigen geslacht valt, zou je dat dan ook durven te vertellen in de klas of groep? Waarom wel of niet? Stel: ik zit bij jou in de klas en vertel je dat ik homo ben. Wat zou jij dan doen? Wat zou je doen als iemand gepest wordt omdat hij of zij homoseksueel is? - Wie zou haar helpen? - Waarom zou je zeker niet helpen? - Is het gek als je niet helpt of juist wel durft te helpen? Stel: jij wilt een jongen of meisje helpen, maar anderen in jouw klas beginnen jou dan ook voor 'homo' uit te schelden. - Wat is groepsdruk? - Bestaat groepsdruk bij jullie in de klas? - Hoe werkt groepsdruk? Waar zie je dat aan? - Kun je als klasgenoot alleen groepsdruk doorbreken? Stel je voor dat iemand in je klas gepest wordt, en jij wilt er wat aan doen. - Heeft het zin om naar de mentor te stappen als iemand gepest wordt? - Kun je zelf ook iets doen? Bijvoorbeeld iets tegen de pestkop zeggen? - Mag je een pestkop voor paal zetten? Slotvraag: - Mag of kun je hier op school anders zijn? Wat is in jullie ogen 'anders zijn'?

Tijd	Stap	Actie	Suggesties voor de bespreking
0:35	Afronding	In de afronding komt u tot een samenvatting van de thema's die bij de eerdere werkvormen aan de orde zijn geweest: respect, discriminatie en identiteit.	Vragen voor de discussie: - Op welke wijze kon je ook al weer respect verdienen of juist verliezen? - Welke mensen of groepen verdienen volgens jou geen respect en waarom niet? - Wijs je deze mensen of groepen af op hun gehele identiteit, of op een onderdeel daarvan? - Mag je eigenlijk discrimineren van de Nederlandse wet? Aandachtspunten voor de nabespreking: We hebben het gehad over respect, vooroordelen, identiteiten en homoseksualiteit. Wat vinden jullie van de volgende conclusies? 1 Respect krijg je als je het geeft. 2 Als je weinig weet over iemand anders, heb je soms vooroordelen. Als je niet oppast, kun je iemand soms respectloos behandelen en zelfs discrimineren. 3 Iedereen is uniek, zelfs wanneer je tot een bepaalde groep behoort. 4 Homogevoelens zijn maar één onderdeel van iemands identiteit, naast vele andere kenmerken. 5 Als je een bepaald aspect van iemands identiteit afkeurt, kun je nog wel respect opbrengen voor andere aspecten. Beperk een ander niet tot één aspect. Zo simpel zit je zelf immers ook niet in elkaar!
0:45			

Schema 'Verschillen en overeenkomsten'

Kenmerk	Huidskleur	Homoseksueel
Zichtbaar	Iedereen ziet het aan je.	Je ziet het alleen als je het laat merken.
Keuze	Nee.	Nee, het is alleen een keuze wat je ervan laat zien of erover vertelt.
Ontdekken	Het is vanaf je geboorte duidelijk.	Meestal ontdek je het in de puberteit.
Thuis	Er is een veilige sfeer. Je weet het van elkaar. Je krijgt steun als je gepest wordt.	Iedereen verwacht dat je hetero bent. Vaak is er teleurstelling als het anders is. De anderen weten vaak niet dat je homo bent.
Verwachting van anderen	Je steunt elkaar.	Sommigen steunen je. De meesten zeggen niets, ze hebben er geen probleem mee. Anderen vinden dat je het niet mag laten zien. Een kleine groep keurt het af.

Bouw je eigen identiteitstoren

Schrijf hieronder vijf kenmerken of eigenschappen die typerend zijn voor jouw persoonlijkheid.
Wie ben je? Wat doe je? Waar houd je van? Wat motiveert je?

Zet de vijf door jou gekozen eigenschappen op volgorde van belangrijkheid
(de belangrijkste bovenaan).

Bijlage: discriminatiefactoren en doelen

Discriminatiefactoren

Doelen

Kennis Jongeren weten weinig over verschillen en hebben een aantal vooroordelen Jongeren weten niet (goed) wat respect is Jongeren weten niet (goed) wat homoseksualiteit is	Kennis Meer weten over verschillen Misverstanden en vooroordelen ontwarren en rechtzetten Laten zien wat echt respect is en hoe het werkt Uitleggen dat homoseksualiteit in Nederland niet verboden of schandelijk is; en niet hetzelfde is als pedofilie, verkrachting of losbandigheid
Houding Jongeren voelen zich onzeker Jongeren kijken naar hun 'peers' voor rolmodellen Jongeren wijzen alles af dat te sterk afwijkt van de groepsnorm	Houding Jongeren laten merken dat ze iets waard zijn door ze te waarderen en te complimenteren Nuanceer normatieve rolmodellen door leerlingen te laten spelen met verschillende voorbeelden Bevorder een meer uitgebalanceerde reactie op verschillen door leerlingen ruimte te geven, door na te vragen waar hevige emoties vandaan komen, ze subtiel te wijzen over overreacties, door rolmodellen aan te wijzen (en te zijn) van uitgebalanceerde reacties
Vaardigheden en gedrag Jongeren missen nog een aantal sociale vaardigheden Jongeren kennen niet alle correcte omgangsvormen Ze kunnen nog niet goed kiezen welke (sub)culturele gewoontes geldig zijn in andere situaties	Vaardigheden en gedrag Geef jongeren regels voor omgangsvormen Gebruik omgangsvormen consequent, beloon goed gedrag en corrigeer slecht gedrag Oefen goed gedrag door leuke spellen en samenwerkingsopdrachten waarin u diversiteit gebruikt

Bijlage: begrippen

boeler > Surinaams scheldwoord voor homoseksuele man, 'iemand die anale seks heeft'

discriminatie > ongelijke behandeling. In Nederland is direct en indirect onderscheid op grond van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, nationaliteit, hetero- of homo-seksuele gerichtheid of burgerlijke staat verboden via de Algemene Wet Gelijke Behandeling. Direct onderscheid is mensen ongelijk behandelen met verwijzing naar de genoemde kenmerken. Indirect onderscheid is mensen ongelijk behandelen op grond van een schijnbaar neutraal kenmerk, dat vervolgens toch leidt tot uitsluiting van een hele groep.

homo(seksueel) > persoon met seksuele gerichtheid op personen van hetzelfde geslacht.

interseksueel > iemand waarvan niet duidelijk is of de sekse mannelijk of vrouwelijk is. Vroeger noemde met zulke mensen 'hermafrodiet'.

lesbisch > vrouw die zich tot vrouwen aangetrokken voelt. Komt van 'Lesbos', een Grieks eiland waar volgens de legenden vroeger een volk van vrouwelijke krijgers (Amazonen) woonde.

luti > degene die anaal gepenetreerd word. Arabische term uit de Koran. Komt van 'Lut', die in de Bijbel 'Lot' genoemd wordt. Luti wordt opgevat als 'homo', veel moslims denken dan ook aan als (kin-der)verkrachting. Vaak moet men uitleggen dat het verhaal van Lut/Lot (uit Sodom) gaat over verkrachting en niet over homorelaties.

marica, maricón > Spaanstalig scheldwoord voor lesbische vrouw (marica) of homoman (maricón). Maricón betekent eigenlijk: 'kleine Maria' of man die zich als meisje gedraagt.

transgender > algemene term voor mensen van wie de sekse/genderidentiteit verschilt van de sekse die ze bij de geboorte is toegewezen. Het kan gaan om transseksuelen, interseksuelen of mensen die niet kunnen of willen voldoen aan traditionele sekserollen.

transseksueel > iemand die vindt dat de sekse die ze bij de geboorte is toegewezen niet klopt met wat ze voelen en dat willen corrigeren door een operatie en andere leefwijze. Er zijn man-naar-vrouw transeksuelen en vrouw-naar-man transeksuelen. Dit komt ook onder kinderen en tieners voor. Twijfel over je sekse/genderidentiteit wordt medisch 'een genderdystrofiestoornis' genoemd. Deze diagnose (en toestemming voor een operatie) worden in Nederland alleen gegeven door het Gender Centrum van VU Ziekenhuis in Amsterdam.

travestiet > een man of een vrouw die het leuk vindt of zich prettig voelt door zich als iemand van het andere geslacht te verkleden. Sommige travestieten vinden dit erotisch, dit zijn vaak heteroseksuelen die zich in priv omstandigheden verkleden. Andere travestieten vinden het meer entertainment, soms ook als verkapt protest tegen traditionele vrouwen- en mannenrollen. Dit zijn vaak homoseksuele mannen, deze vorm van humor wordt ook wel 'camp' genoemd.

zamel > (spreek uit: zammel) Marokkaans scheldwoord voor homoseksuele man, vergelijkbaar met luti.

Bijlage: feiten over discriminatie

Meningen van heteroseksuele scholieren

- 66% van de scholieren is het eens met de stelling: 'het is vreemd wanneer iemand homoseksueel of lesbisch is' (Nationale Jeugdraad 2006).
- Eén op de 8 jongens en 1 op de 25 meisjes zegt de vriendschap met beste vriend(in) te verbreken wanneer deze homoseksueel of lesbisch blijkt te zijn.
- 80% van Turkse en Marokkaanse jongens zegt geen homo als vriend te willen.
- 85% van de scholieren denkt dat homojongeren er niet voor uit zullen komen, 63% zou er niet voor uitkomen als zij zelf homo zouden zijn (Outway, 2005).
- 47 % zal homo- en biseksuele medescholieren op afstand houden. (Jongens 65%, meisjes 27%. Vbo/mavo scholieren: respectievelijk 54% en 44%.

Meningen van homo- en lesbische leerlingen

- 11% van alle middelbare scholieren voelen zich wel eens aangetrokken tot iemand van hetzelfde geslacht. Ongeveer 5% besluit later dat hun gevoelens homo of lesbisch zijn. Ongeveer 6% wordt biseksueel, maar praten daar liever niet over.
- Homo- en lesbische tieners voelen zich twee- tot zesmaal zo onveilig op school als de gemiddelde scholier. In het landelijke ITS onderzoek naar veiligheid in 2001 zeggen scholieren zich in 6% van de gevallen nooit, bijna nooit of alleen soms veilig genoeg te voelen om zichzelf te zijn, tegen 35% bij lezers van Expreszo (homojongerenblad).
- 12% van alle scholieren zijn bang om hun mening te geven, tegen 48% van de holebi tieners.
- 55% van de homoscholieren vindt dat medescholieren niet mogen weten dat de ze homo of lesbisch zijn.
- 88% van de homotieners is wel eens uitgescholden voor homo.
- 60% van de homotieners denkt dat de schoolleiding zelden of nooit tegen homovijandig geweld optreedt, tegen 33% van de scholieren in het algemeen die denken dat de schoolleiding tegen geweld in het algemeen optreedt.
- 56% van de homoscholieren denkt dat de school de regels goed handhaaft, tegen 31% van de scholieren in het algemeen.
- 50% van de homoscholieren denkt dat de schoolleiding doorgaans niet helpt als je een hulpvraag hebt, tegen 29% van de scholieren in het algemeen. (Dankmeijer, 2001)

Steun vanuit heteroleerlingen voor schoolbeleid rond homo-emancipatie

- Uit onderzoek van de Nationale Jeugdraad in 2006 blijkt dat de acceptatie stijgt wanneer de jongeren homo's of lesbiennes kennen.
- 86% is het eens met de stelling dat homoseksuele leerlingen en docenten zich veilig moeten voelen op school.
- 67% vindt het belangrijk dat een docent aangeeft dat er over homoseksualiteit gesproken mag worden.
- 76% vindt dat een homodocent moet kunnen zeggen dat hij anders geaard is.
- 60% vindt dat er duidelijke regels moeten zijn om homodiscriminatie te voorkomen (Nationale Jeugdraad 2006).
- 73% vond (in 1994) dat op school openlijk informatie verstrekt kan en moet worden over homoseksualiteit (vooral meisjes: 87%, jongens: 57%).
- 74% van de HAVO-VWO scholieren vindt dit, tegen 68% van de VMBO'ers.
- 62% vindt het een goed idee een video te vertonen (meer meisjes: 74% dan jongens: 50%).